

Ministerul Culturii al Republicii Moldova
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ

**Istorie, etnografie și spiritualitate în viziunea
personalităților basarabene din a doua jumătate
a sec. al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea**

In memoriam Acad. Iustin Frățiman

Ediția a II-a

24 septembrie 2021

Programul și Rezumatele comunicărilor

Chișinău • 2021

CZU [9+39](082)(092)

I-87

Comitetul de organizare:

Drd. Petru VICOL – președinte, dr. Teodor CANDU – vicepreședinte, dr. Andrei PROHIN (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală), dr. Sergiu MATVEEV (Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova) dr. Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC (Institutul de Istorie), dr. hab. Victor GHILAȘ (Institutul Patrimoniului Cultural), dr. Silviu AN-DRIEȘ-TABAC (Societatea de Genealogie, Heraldică și Arhivistică „Paul Gore”), Eduard PO-TÂNGA (Editura „Lexon-Prim”).

Comitetul științific:

Drd. Petru VICOL – președinte, dr. Teodor CANDU – vicepreședinte, dr. Andrei PROHIN (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală), dr. Sergiu MATVEEV (Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova) dr. Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC (Institutul de Istorie), dr. hab. Victor GHILAȘ (Institutul Patrimoniului Cultural), dr. Silviu AN-DRIEȘ-TABAC (Societatea de Genealogie, Heraldică și Arhivistică „Paul Gore”).

Tehnoredactare: Andrei PROHIN.

Copertă și machetare: Nadejda POTÂNGĂ.

Culegerea se publică în cadrul proiectului științific 20.80009.0807.24 „Patrimoniul etnografic și natural al Republicii Moldova – salvagardare muzeală pentru sporirea coeziunii sociale”

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

"Istorie, etnografie și spiritualitate în viziunea personalităților basarabene din a doua jumătate a sec. al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea", conferință științifică (2; 2021; Chișinău). Conferința științifică "Istorie, etnografie și spiritualitate în viziunea personalităților basarabene din a doua jumătate a sec. al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea": Programul și Rezumatele comunicărilor, Ed. a 2-a, 24 septembrie 2021 / comitetul științific: Petru Vicol (președinte) [et al.]; comitetul de organizare: Petru Vicol (președinte) [et al.]. – Chișinău: Lexon-Prim, 2021. – 24 p.

Antetit.: Min. Culturii al Rep. Moldova, Muzeul Naț. de Etnografie și Istorie Naturală. – 50 ex. ISBN 978-9975-3300-4-6.

MD-2049, mun. Chișinău, str. București 59
GSM: 0 699 04 555; 0 795 29 555
fax. 022 28 81 78; www.lexon.md
e-mail: lexonprim2001@gmail.com

© Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, 2021

© Editura Lexon-Prim, 2021.

PROGRAM

10.00-10.45. – Deschiderea conferinței

Cuvânt de salut:

Petru VICOL, drd., director general, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală.

Virgil Ștefan NIȚULESCU, dr., prof. univ., director general, Muzeul Național al Țăranului Român, București.

Semnarea acordului de parteneriat între Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală și Muzeul Național al Țăranului Român

10.45-11.00 – Pauză

11.00-12.30 – Sesiune de comunicări

Moderatori: *Andrei PROHIN, dr., secretar științific, Manole BRIHUNEȚ, protoiereu mitrofor, dr., cerc. șt. coord., Secția Etnografie, MNEIN.*

1. Petru VICOL, drd., director general, MNEIN, *Profesorul Ion Potoroacă – un discipol al lui Iustin Frățiman.*

2. Manole BRIHUNEȚ, protoiereu mitrofor, dr., cerc. șt. coord., *Secția Etnografie, MNEIN, Preoți ortodocși, cronicari ai vieții cotidiene a comunităților sătești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea.*

3. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU, dr., *Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Prof. Constanța Dimitriu – contribuții la cercetarea patrimoniului arheologic din Moldova în perioada interbelică.*

4. Tamara MACOVEI, dr., cerc. șt. coord., Secția Etnografie, MNEIN, *Albina I. Ostermann – unul din fondatorii patrimoniului Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală.*

5. Tudor CIOBANU, dr., cerc. șt., Institutul de Istorie, *Aspecte din viața și activitatea arhivistului Emil Gane.*

12.30-13.00 – Pauză

13.00-14.30 – Sesiune de comunicări

Moderatori: **Andrei PROHIN**, dr., secretar științific, **Manole BRIHUNEȚ**, protoiereu mitrofor, dr., cerc. șt. coord., Secția Etnografie, MNEIN.

1. Igor SOROCEANU, drd., Academia „Ștefan cel Mare”, *Istoria ocrotirii valorilor culturale în Republica Moldova contra atacurilor armate cu participarea mercenarilor în etapa contemporană.*

2. Aureliu CIOBANU, cerc. șt. stagiar, Secția Etnografie, MNEIN, *Personalități basarabene în filatelia moldovenească.*

3. Constantin Gh. CIOBANU, dr., cerc. șt., Secția Etnografie, MNEIN, *Cartofilia ca element de promovare a personalităților culturii Moldovei.*

4. Valerian CIOBOTARU, dr., conf. univ., cerc. șt., Secția Științele Naturii, Teodor CANDU, dr., conf. univ., director prim-adjunct, MNEIN, *Ivan M. Suhov – istoriograf al cercetării geologice dintre Prut și Nistru (în decursul sec. XIX – prima jumătate a sec. XX).*

5. Andrei PROHIN, dr., secretar științific, MNEIN, *Etnograful Ion Chelcea și românii de la est de Prut.*

14.30-15.00 – Concluzii. Ședință de închidere

PROFESORUL ION POTOROACĂ – UN DISCIPOL AL LUI IUSTIN FRĂȚIMAN

Petru VICOL, drd., director general, MNEIN

Profesorul Ion I. Potoroacă, născut în anul 1904, în satul Cuhureștii de Jos, județul Soroca, este un discipol al academicianului Iustin Frățiman. După absolvirea școlii primare din sat, la îndemnul și cu ajutorul lui Iustin Frățiman, se înscrie la Școala Normală din Soroca, iar apoi urmează studiile la București. Potrivit unor mărturii, a activat o perioadă în calitate de profesor la Universitatea din Iași, iar mai târziu, din cauza problemelor de sănătate, revine în satul natal, activând ca profesor la Școala de meserii din satul Cuhureștii de Sus și la școala primară din Cuhureștii de Jos.

Profesorul Ion Potoroacă a fost o personalitate a timpului, reușind, prin capacitățile sale intelectuale și profesionale, să devină unul din cei mai buni profesori ai județului Soroca în perioada interbelică. Este autorul mai multor studii și analize ale sistemului educațional românesc, publicate pe parcursul anilor 1931-1932, în paginile revistei *Solidaritatea*, organul de presă al Asociației Învățătorilor din județul Soroca. Articolele scrise bine, convingător și bine documentate, reflectau diverse subiecte ale pedagogiei, precum: problemele și crizele din domeniul educațional, metodele de predare mai eficiente, rolul învățătorului în școală etc. Un interes deosebit prezintă publicarea rezultatelor unor experimente privind măsurarea inteligenței copiilor școlii din sat. A deținut o bibliotecă impresionantă, multe din cărți fiind preluate din biblioteca lui Iustin Frățiman. Profesorul Ion Potoroacă a decedat la 26 august 1937.

**PREOȚI ORTODOCȘI, CRONICARI AI VIEȚII COTIDIENE
A COMUNITĂȚILOR SĂTEȘTI DIN A DOUA JUMĂTATE
A SECOLULUI AL XIX-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA**

*Manole BRIHUNEȚ, protoiereu mitrofor,
doctor în studiul artelor și culturologie,
președintele Sectorului Sinodal Construcții,
Restaurări și Picturi,
Mitropolia Chișinăului și Întregii Moldove*

Către mijlocul secolului al XIX-lea, în gubernia Basarabia se conturase pe deplin una dintre tagmele societății tradiționale – clerul rural. În același timp, bisericile parohiale deveniseră centre spirituale-educative ale comunităților. Cercetarea materialului arhivistic și al presei din secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea mărturisește despre potențialul educațional enorm al preoțimii de la sate. Misiunea sa educativă a constat nu numai în faptul că, până în anii 1870, preoții din gubernia Basarabia au învățat „gratuit” în propriile lor case copiii țăranilor, ci și din fenomenul clerului bisericesc – absolvenți ai Seminarului Teologic din Chișinău, care și-au obținut meritocrația prin alcătuirea cronicilor vieții cotidiene țărănești. Anume de la ei, preoții de la sate, împreună conviețuitori cu „subiecții cercetării” și în mare parte angajați la fel în munca țărănească, a fost posibil să se obțină informații detaliate și, în același timp, bogat ilustrate. Prin eforturile preoților, s-au format o bună parte din fondurile Arhivei Naționale a Republicii Moldova. În comunicarea de față, ne propu-

nem să scoatem din umbra uitării preoții ortodocși din localitățile rurale, care au dedicat parohiilor în care oficiau serviciul divin publicații consistente, cu material istoric-artistic-etnografic-statistic, în *Buletinul Eparhial de Chișinău*. În același timp, sperăm ca materialele colectate și publicate la cererea Eparhiei, nepercepută la acea vreme ca o activitate științifică, vor fi pe deplin analizate și apreciate de cercetătorii secolului XXI, ca o contribuție remarcabilă a clerului basarabean la știința etnografică românească.

**PROF. CONSTANȚA DIMITRIU – CONTRIBUȚII LA CERCETAREA
PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC DIN MOLDOVA
ÎN PERIOADA INTERBELICĂ**

*Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU, dr.,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău*

În comunicarea de față, ne propunem creionarea portretului academic al prof. Constanța Dimitriu, care în anii '30 ai secolului trecut a avut preocupări constante pentru identificarea și studierea materialelor arheologice atât din stațiuni preistorice, cât și din unele așezări medievale din Moldova. În perioada dintre cele două războaie mondiale, pe întregul teritoriu al Moldovei se întretaș vizitele de documentare la diferite monumente istorice, recunoașterile de teren și sondajele arheologice, și totodată sunt efectuate importante săpături arheologice, precum cele de la Cetatea Albă. Alături de cunoscuți arhiviști, geografi, pasionați de „antichități” și istorici, cum ar fi Ștefan Ciobanu, Paul Gore, T. Porucic, Nicolae N. Moroșanu, Ion N. Moroșanu ș.a., Constanța Dimitriu se implică pregnant în studierea vestigiilor arheologice basarabene.

Drept mărturie a cunoașterii temeinice a descoperirilor arheologice referitoare la preistoria Moldovei, este recenzia publicată în anul 1933 în revista *Arhivele Basarabiei*, în care Constanța Dimitriu face o analiză a lucrării lui Nicolae N. Moroșanu asupra problemei „miocenului și locul său în cronologia pleistocenului în Basarabia”, arătând și erorile din lucrările arheologului C. Ambrojevici combătute

de către N. N. Moroșanu. De asemenea, menționăm valorificarea de către Constanța Dimitriu a colecțiilor de artefacte din diferite epoci istorice (paleolitic, neolitic și eneolitic, antichitatea târzie și medievală), adunate de prof. T. Porucic, „unul dintre iscoditorii neobosiți ai trecutului Basarabiei”, și expuse o vreme la Muzeul de Etnografie din Chișinău.

În studiul publicat în 1934, în *Arhivele Basarabiei*, au fost descrise și ilustrate materialele arheologice (piese de silex, fragmente ceramice, scoici etc.), descoperite în stațiunea de la Ciuciulea (Bălți), pentru care găsește analogii în siturile de la Ruginoasa (jud. Iași), Drăgușeni (jud. Suceava) și de la Funduri (Bălți). Un alt lot de artefacte prezentate de Constanța Dimitriu cuprinde, în mare parte, fragmente de vase descoperite „întâmplător, fără săpături sistematice” în cuprinsul sitului medieval de la Costești (raionul Ialoveni) de pe valea Botnei, unde, în același an, T. Porucic efectuase primele săpături arheologice și despre care afirmă că „a găsit un oraș întreg îngropat în pământ”. Acest lot de materiale, atribuit greșit atunci civilizației grecești de către T. Porucic și C. Dimitriu, ne interesează în mod special. După cum s-a confirmat mai târziu prin săpături arheologice, artefactele descoperite în situl din valea Botnei aparțineau unei așezări urbane de mari dimensiuni, a cărei istorie începe cu a doua jumătate a secolului al XIII-lea și până secolul al XIV-lea. Astfel, avem mărturia unor preocupări speciale în această perioadă pentru reconstituirea istoriei unui oraș, pe care îl cunoaștem astăzi ca fiind unul dintre cele două centre urbane de la granițele apusene ale Hoardei de Aur, alături de Șehr al-Gedid/Orheiul Vechi, cu emisiune monetară proprie și având raporturi comerciale cu alte orașe ale imperiului mongol de pe Volga Inferioară, din Crimeea, Horezm ș.a.

În lucrările postbelice referitoare la siturile arheologice din spațiul dintre Prut și Nistru, aparținând arheologilor sovietici, nu am mai întâlnit referințe la contribuțiile prof. Constanța Dimitriu, ceea ce ne-a determinat să ne extindem preocupările în vederea acumulării de noi informații privind destinul acestei cercetătoare din perioada interbelică, al cărui nume pare a fi dat uitării.

* Comunicarea este realizată în cadrul proiectului „Cercetarea și valorificarea patrimoniului arheologic medieval din Republica Moldova – CVPAM”, cifrul 20.80009.1606.06, implementat de către Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

ALBINA I. OSTERMANN – UNUL DIN FONDATORII PATRIMONIULUI MUZEULUI NAȚIONAL DE ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE NATURALĂ

Tamara MACOVEI, dr., cerc. șt. coord.,
Secția Etnografie, MNEIN

În anul 1881, doi entuziaști cercetători ai faunei și florei, pasionați de științele naturii, se stabilesc cu traiul în orașul Soroca – Basarabia. Aceștia sunt familia Ostermann.

Franz Ostermann, născut în noiembrie 1844, în Boemia, o provincie a Imperiului Austro-Ungar, și Albina Ostermann, născută în februarie 1856, în orașul Wamberg, Cehia. Originalitatea naturii basarabene, bogăția lumii animale, fauna și flora, care pe-atunci erau puțin studiate, i-au reținut pe aceste meleaguri pentru toată viața. Cunoscând tehnica și arta taxidermiei, familia Ostermann crea colecții *ornitologice și entomologice*, pe care le vindea diferitor instituții. În 1889, participă la Expoziția Agricolă și Industrială din Basarabia, organizată de Zemstva Gubernială, cu o colecție de păsări, unde au fost decorați cu *Medalia Mare de argint*.

Anul decisiv pentru familia Ostermann a fost 1891, când baronul Alexandru F. Stuart, în calitate de președinte al Zemstvei Guberniale Basarabene, i-a invitat să lucreze la muzeul nou-creat, Muzeul Zemstvei Basarabiei (1889-1917), ca să execute o colecție de păsări din Basarabia Centrală. Activitatea soților Ostermann a contribuit ca această instituție să depășească caracterul de muzeu pur agricol, lăsându-și câmpul de activitate și în alte domenii, creând valoroase colecții muzeale, elaborând diverse tehnologii de preparare a colec-

țiilor entomologice și a sistemelor de vase sangvine ale animalelor vertebrate, care aveau o mare valoare didactico-științifică.

Un rol important în transformarea acestui muzeu în centru de propagare a realizărilor științifice l-a avut familia Ostermann, unde, timp de 15 ani, Franz Ostermann a fost custodele și preparatorul muzeului, precum și soția Albina I. Ostermann, care a stat la baza fondării bibliotecii Muzeului Zemstvei, a secției de industrie casnică, a colecției etnografice și a primei fototeci muzeografice.

După moartea prematură a soțului (1905), Albina Ostermann continuă munca soțului, studiind lumea animală și fauna, complectând expoziția muzeului cu materiale și colecții noi. De multe ori s-a aflat la conducerea muzeului, apoi, între 1905-1936, ocupă funcția de custodeșef al acestuia. Exigentă față de sine, exigentă față de cei din jur, Albina Ostermann cunoștea fiecare obiect din orice colecție care îi era încredințată. După ce muzeul și-a deschis ușile pentru vizitatori (1906), fondurile tuturor secțiilor au început să se îmbogățească. Printre acestea, se remarcă colecțiile privind dezvoltarea embrională, colecția sistematică a păsărilor și animalelor din ținut, o serie de preparate anatomice corozive și grupuri biologice de animale. S-au îmbogățit fondurile cu materiale din domeniul legumiculturii, pomiculturii, viticulturii, vinificării. Secția de meșteșuguri populare s-a îmbogățit printr-o colecție de covoare moldovenești, prosoape, pânzături, obiecte de ceramică, lozie, papură. Un merit deosebit îi revine Albinei Ostermann pentru colecția de mulaje ale soiurilor de fructe și struguri care creșteau în Basarabia la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX. Este unul din autorii *Catalogului explicativ al Muzeului Zoologic, Agricol și de Industrie Casnică al Zemstvei Guberniale din Basarabia*, editat în 1912. Tot în acest an a apărut *Albumul ornamentelor de covoare moldovenești, Notițe despre păsările din Basarabia* (în limba germană).

Muzeograful G. Vrabie scrie că „Albina Ostermann, acest mare specialist în muzeografie, a îmbogățit muzeul, prin munca ei personală a organizat multe expoziții, a complectat colecția muzeului, a stat la baza creării bibliotecii științifice și a dus multe excursii cu vizitatorii muzeului. Nu există în muzeu secție, grup de obiecte sau chiar obiecte care să nu fi venit în atingere cu A. I. Ostermann”.

Activitatea ei rodnică și îndelungată, în calitate de preparator și conservator al Muzeului Zemstvei, a fost menționată din partea Curții Împărățești a Rusiei cu un *ceasornic de aur* (1914). Iar Regele României i-a conferit distincția „*Răsplata muncii pentru învățământ*”, clasa I, și semnul onorific „*Răsplata muncii pentru 25 ani în serviciul statului*”.

ASPECTE DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ARHIVISTULUI EMIL GANE

*Tudor CIOBANU, dr., cerc. șt.,
Institutul de Istorie*

Emil, fiul lui Gheorghe și Eugenia Gane, s-a născut în 1906, în localitatea Cobâlca din Basarabia. După absolvirea colegiului, în perioada 1 iulie 1925 și până la 1 septembrie 1926 a activat în calitate de copist în cadrul secretariatului Liceului „B.P. Hașdeu” din Chișinău. Studii superioare le-a obținut la Iași și Praga. În anul 1930, absolvă Facultatea de Filologie Modernă a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Tot atunci devine student al Universității din Praga, Facultatea Limbi Slave. Peste trei ani, revine la Chișinău, când este înrolat în armată. După satisfacerea serviciului militar în termen, la 1 februarie 1935 este angajat în calitate de arhivar, pe post de Șef de serviciu la Direcțiunea Regională a Arhivelor Statului Chișinău. A desfășurat activități referitoare la completarea și ordonarea fondului arhivistic. Ulterior, a devenit vice-director, fiind propus pentru decorație cu Coroana României în grad de cavalier.

După prima ocupație sovietică a Basarabiei, a rămas să locuiască în Chișinău. Din noiembrie 1940, a fost angajat profesor de limbă moldovenească la Institutul Pedagogic, unde a activat până la 21 iunie 1941. Din 22 iunie, a trecut cu traiul în localitatea Durlești, în casa socrului său Vladimir Dulan. Iar în câteva luni a revenit la Arhivă pe post de vicedirector. Din noiembrie 1943, a fost mobilizat în armata română în funcție de grefier și traducător al Judecătoriei militare. În acest serviciu s-a aflat până în iunie 1945.

După demobilizare, a rămas pe teritoriul României, revenind în sistemul arhivistic românesc, fiind numit director al Arhivelor Statului din orașul Buzău. La 27 iunie 1947 a fost reținut pentru fals în acte. În buletinul său de identitate era indicat că este originar din Iași și nu din Cobâlca, și că ar fi de naționalitate român și nu moldovean. Actele le-a falsificat în septembrie 1944, când era angajat în serviciul Judecătorei Militare, prin intermediul unui funcționar de la Sibiu, căruia i-a dat mită 5000 lei. În acest mod, spera să scape de întoarcerea forțată în Basarabia care atunci se afla sub ocupația sovieticilor. A comis acest fapt deoarece îi era frică pentru faptul că, fiind adus la Chișinău, autoritățile sovietice l-ar fi învinuit și pedepsit pentru colaborare cu instituțiile civile și militare române. A obținut asemenea acte și pentru fratele său Artemon.

Deoarece era originar dintr-o localitate care a fost inclusă atunci în componența RSSM, a fost adus la Chișinău. La 27 iunie 1947, Ministerul Securității de Stat a emis mandat de reținere pe numele fraților Emil și Artemon Gane. În acest caz, sentința a fost dată de un tribunal sovietic și pronunțată pe 8 septembrie 1947. Emil a fost judecat la 10 ani de detenție în lagăr de muncă silnică. A fost reabilitat la 7 aprilie 1993.

ISTORIA OCROTIRII VALORILOR CULTURALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA CONTRA ATACURILOR ARMATE CU PARTICIPAREA MERCENARILOR ÎN ETAPA CONTEMPORANĂ

*Igor SOROCEANU, drd.,
Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului
Afacerilor Interne al Republicii Moldova*

Patrimoniul cultural este o celulă de mare importanță a tuturor statelor lumii. Este necesar de valorificat această bogăție culturală prin diverse mijloace juridice, atât la nivel național, cât și internațional. În cazul unui conflict armat, fiecare stat în parte are datoria protejării acestor bunuri, fie ele mobile sau imobile. Este deja cunoscut faptul că focarele armate lasă o amprentă deosebit de însemnată asupra patrimoniului cultural. Astfel, daunele adresate direct obiectelor de cult și bunurilor de importanță majoră, care întruchipează istoria și gloria neamului, pot fi diverse: neînsemnate, grave sau chiar distrugerea totală a patrimoniului cultural.

Ideea instituirii unei protecții juridice a patrimoniului cultural pe teritoriul actual al Republicii Moldova datează încă dintr-o perioadă îndelungată de timp. În secolul trecut, de exemplu, în timpul conflictelor armate cu participarea mercenarilor, pe teritoriul Republicii Moldova de astăzi, au avut loc numeroase atacuri, pierderi de vieți omenești și distrugereri de bunuri culturale, atât mobile, cât și imobile.

După cum am menționat mai sus, reiterăm că nu mai este un secret militar că, în cazul conflictelor armate, participă și persoane terțe pe câmpul de luptă, care în literatura de specialitate, au calitatea

de mercenar. Un mercenar este o persoană care este special recrutată în țară sau în străinătate pentru a lupta într-un conflict armat, care ia parte la ostilități în special în vederea obținerii unui avantaj personal și căreia îi este efectiv promisă, de către o parte la conflict sau în numele ei, o remunerație superioară celeia promise sau plătite combatanților, având un grad și o funcție analoge în forțele armate ale acestei părți; care nu este nici resortisant al unei părți la conflict și nici rezident al teritoriului controlat de o parte la conflict; care nu este membru al forțelor armate ale unei părți la conflict și care nu a fost trimisă de către un stat, altul decât o parte la conflict, în misiune oficială, ca membru al forțelor armate ale statului respectiv.

Prin urmare, considerăm meritorie, în literatura de specialitate, elaborarea unui studiu privind evoluția cadrului normativ internațional principal, care are menirea de-a proteja și valorifica patrimoniul cultural al Republicii Moldova în urma focarelor armate cu participarea mercenarilor.

PERSONALITĂȚI BASARABENE ÎN FILATELIA MOLDOVENEASCĂ

*Aureliu CIOBANU, cerc. șt. stagiar,
Secția Etnografie, MNEIN*

Istoria Basarabiei are multe lacune și multe necunoscute. Aceasta se explică prin faptul că, în perioada sovietică, atunci când Basarabia se afla în componența Uniunii Sovietice, problematica istorică a fost pusă sub atenția sporită a cenzurii de stat și de partid. Regimul comunist a pus sub lacăt orice încercări de a ne cunoaște trecutul și marile personalități basarabene. De-abia după obținerea independenței au început explorările metodice și sistematice privitoare la istoria Basarabiei.

În lume sunt multe persoane originare din Moldova, care au obținut succese majore și respect. Personalități remarcabile în politică, știință, cultură, artă, învățământ muncesc din greu și creează adevărate capodopere în diferite colțuri ale lumii. Dar deseori unii dintre ei rămân în anonim la baștină.

Din aceste motive este salutară emiterea de către Î.S. „Poșta Moldovei” a pieselor poștale, prin care sunt readuse în memoria societății personalitățile care, într-un fel sau altul, au fost legate de Basarabia în trecut și în epoca modernă, care au avut o contribuție importantă în promovarea valorilor culturii naționale, în obținerea unor rezultate notorii în așa domenii ca: literatura, istoria, pedagogia, filosofia, jurisprudența, științele naturii, artele plastice, muzica. Nu au fost scăpate din vedere nici personalitățile care au avut un cuvânt important în diverse domenii ale vieții publice.

Ceea ce a realizat Poșta Moldovei se încadrează, pe bună dreptate, în șirul contribuțiilor importante în ceea ce privește cunoașterea trecutului nostru cu multe lacune și cu multe necunoscute.

CARTOFILIA CA ELEMENT DE PROMOVARE A PERSONALITĂȚILOR CULTURII MOLDOVEI

*Constantin CIOBANU, dr., cerc. șt.,
Secția Etnografie, MNEIN*

Deși Moldova dintre Prut și Nistru este baștina unei galerii mari de oameni iluștri, personalități notorii, care au făcut faimă acestui meleg, cartofilia basarabeană și-a amintit de ei foarte târziu. E adevărat că anterior au apărut, sporadic, câteva cărți poștale ilustrate, dedicate unor personalități, acestea, însă, erau emise în tiraje extrem de reduse și, evident, n-au avut o răspândire largă. Și doar în anul 2002 Întreprinderea de Stat „Poșta Moldovei”, cel mai mare producător de produse cartofile din Republica Moldova, și-a amintit că au existat (și există!) personalități marcante ale vieții științifice și culturale, care, prin activitatea lor, au contribuit la dezvoltarea culturii naționale.

Studiul respectiv presupune o analiză a dezvoltării fenomenului cartofil din Republica Moldova, atenția principală fiind îndreptată la evidențierea modului cum a fost inițiată și reflectată galeria oamenilor iluștri ai Basarabiei.

Informația textuală e completată de un compartiment iconografic, ce prezintă piesele cartofile ce redau viața și activitatea mai multor personalități, care au lăsat urme adânci în cultura națională. Pentru realizarea acestor cărți poștale, s-au folosit imagini fotografice, dar și lucrări ale artiștilor plastici.

În viziunea autorului, cărțile poștale ilustrate sunt un bun reper pentru cei interesați de istoria științei sau de istoria culturii, dar și de opera științifică sau culturală a unor personalități concrete, deoarece prezintă implicit niște parcursuri intelectuale ce pot servi drept model.

IVAN M. SUHOV – ISTORIOGRAF AL CERCETĂRII GEOLOGICE DINTRE PRUT ȘI NISTRU (ÎN DECURSUL SEC. XIX – PRIMA JUMĂTATE A SEC. XX)

*Valerian CIOBOTARU, dr., conf. univ., cerc. șt.,
Secția Științele Naturii, MNEIN,*

Teodor CANDU, dr., conf. univ., director prim-adjunct, MNEIN

Unul dintre fondatorii școlii geologice din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, Ivan M. Suhov, este în egală măsură un produs al perioadei interbelice. Format la Institutul Politehnic din Timișoara, acesta reușește să realizeze mai multe studii care au stat la baza exploatărilor geologice dintre Prut și Nistru. Subiectul prezentei comunicări se axează pe una dintre lucrările nepublicate ale distinsului cercetător, dedicată evoluției viziunilor științifice asupra structurilor geologice ale spațiului basarabean, care reprezintă teza de doctorat realizată sub conducerea academicianului Nicolae Dimo. După cum nota autorul, această lucrare a fost gândită încă din anii 1940-1941 (de fapt, el însuși recunoaște că a inițiat documentarea temei despre evoluția viziunilor asupra structurii geologice a regiunii încă în anul 1927). O primă variantă a acesteia a fost încheiată în anul 1950, pe timpul când activa în cadrul Universității de Stat din Chișinău (astăzi, Universitatea de Stat din Moldova). Concluziile l-a care s-a ajuns la acea etapă a cercetării, remarca Ivan Suhov, „...sufereau de mari incertitudini, iar viziunile generale cu privire la structura geologică a Basarabiei de-abia se cristalizau”. De aceea a fost impus să revadă unele aspecte. Astfel, deja în calitatea sa de cercetător al Institutului de Geologie al Academiei de Științe a RSSM, în anul 1961, reia această lucrare. În acest context, folosind ca sursă peste 1500 de izvoare bibliografice, Ivan M. Suhov realizează una dintre primele sin-

teze ale evoluției cercetării geologice a ceea ce se va numi după 1812 Basarabia, cu începere din anul 1715, momentul încheierii redactării lucrării principelui-cărturar Dimitrie Cantemir *Descriptio Moldaviae* și finalizează cu ultimele publicații din domeniu, realizate în anul 1961.

Lucrarea *Evoluția viziunilor despre structura geologică a Basarabiei* reprezintă un prim studiu amplu al etapelor evoluției exploatarei și cercetării geologice în acest areal. În cadrul introducerii, Ivan Suhov sublinia că, deoarece din „... perspectiva geologiei, Basarabia reprezintă un complex unic de formațiuni, deci se impune tratarea problemelor cu privire la dezvoltarea reprezentărilor de bază a structurii geologice a Basarabiei într-un cadru inalienabil”. La momentul realizării studiului dat, în cadrul științei geologice nu exista o viziune unică privitoare la periodizarea procesului de cercetare geologică a regiunii. La acel moment, începuturile acestor cercetări erau atribuite perioadei apariției lucrării lui G. Bledé din 1841. O etapă importantă, ce a urmat în această privință, este remarcată începând cu lucrările lui I. F. Sințov, din 1872, referitoare la geologia Basarabiei. În pofida acestor viziuni, pe care Suhov le apreciază ca fiind puerile sau simpliste, consideră că „după cum rezultă dintr-o analiză mai atentă a materialelor ce s-au acumulat”, cele două lucrări „au fost precedate de o perioadă de pregătiri ce au ținut mai bine de jumătate de secol. Ei nu și-au realizat lucrările într-un cadru absolut steril, deoarece teritoriul Basarabiei a fost cercetat de numeroși învățați ruși și străini. Printre aceștia e geologul polonez Stanislaw Stasic (1755-1826), lucrările căruia pot fi apreciate nu numai din perspectiva geologiei Basarabiei, dar a geologiei la general”. În acest context, autorul, luând la bază „viziunea tectonicii de bloc”, reușește să evidențieze principalele direcții de cercetare a evoluției studierii geologiei dintre Prut și Nistru. El distinge mai multe perioade de dezvoltare a domeniului, luând la bază teoria formațiunilor social-politice ce dominau epoca.

ETNOGRAFUL ION CHELCEA ȘI ROMÂNII DE LA EST DE PRUT

Andrei PROHIN, dr.,
secretar științific, MNEIN

Ion Chelcea (1902-1991), reputat etnograf și muzeograf, se numără între specialiștii din dreapta Prutului preocupați de cultura populară din Basarabia și Transnistria. Absolvent al Universității din Cluj-Napoca, I. Chelcea și-a început activitatea la Muzeul Etnografic al Transilvaniei, fiind unul dintre discipolii lui Romulus Vuia. Între 1941-1942, e angajat la Institutul Central de Statistică din București. Membrii institutului au realizat, în anii războiului, investigații etnografice între românii de la est de Nistru, ajungând până în nordul Caucazului. În acest context, Ion Chelcea publică trei articole în ziarul *Transnistria*, având în atenție trecutul și cultura românilor transnistreni. În 1943, devine profesor titular al cursului de etnografie la Universitatea din Iași, în cadrul căreia înființează primul muzeu de etnografie din capitala Moldovei. În lucrarea *Menirea Muzeului Etnografic al Moldovei*, Ion Chelcea scria că instituția trebuie să oglindească „Moldova istorică și etnografică, cu Basarabia și Bucovina”. Muzeul respectiv, nota autorul, „va avea în grija sa nu numai latura științifică ci și viitorul, problema destinului nostru ca entitate etnică în Răsărit”. Obiectivul menționat era unul stringent, deoarece „pierderea simțământului românesc face progrese în masele largi ale poporului român, de cum te lași și te pierzi în stepa dinspre răsărit”.

Ocuparea Basarabiei de către sovietici în 1944, urmată de instaurarea comunismului în România, au zădărnicit crearea unui muzeu etno-

grafic ce ar reflecta inclusiv cultura românilor din Basarabia și Bucovina. I. Chelcea este tratat îndepărtat din învățământul superior și de la conducerea muzeului ieșean. Până la sfârșitul vieții, i se permite să publice doar anumite articole de etnografie în reviste cu o circulație restrânsă. Savantul totuși nu a abandonat interesul pentru cultura populară a românilor basarabeni. Referințe la realități etnografice din stânga Prutului întâlnim în studiul său *Locuința rurală din Moldova (sec. XVII-XVIII)* și în monografia *Agricultura la români de la origini până la jumătatea sec. XX*, ambele publicate postum. Savantul remarcă prezența, în satele basarabene, a unor practici străvechi (case construite în ceamur și în păruială, plugul de lemn, obiceiul Caloianului), întâlnite și în alte provincii românești (Dobrogea, Moldova, Transilvania). Ion Chelcea le-a cunoscut din publicațiile interbelice, dar și prin investigații de teren, pe care le-a întreprins personal, în 1943, în județul Lăpușna. Aceste date etnografice, care demonstau unitatea culturală românească, au determinat interzicerea publicării lucrărilor în timpul vieții autorului. Studiile respective își păstrează valoarea datorită materialului documentar, fiind concomitent mărturii de curaj și probitate științifică.

CUPRINS

Program	3
Petru VICOL – <i>Profesorul Ion Potoroacă – un discipol al lui Iustin Frățiman</i>	5
Manole BRIHUNEȚ – <i>Preoți ortodocși, cronicari ai vieții cotidiene a comunităților sătești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea</i>	6
Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU – <i>Prof. Constanța Dimitriu – contribuții la cercetarea patrimoniului arheologic din Moldova în perioada interbelică</i>	8
Tamara MACOVEI – <i>Albina I. Ostermann – unul din fondatorii patrimoniului Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală</i>	11
Tudor CIOBANU – <i>Aspecte din viața și activitatea arhivistului Emil Gane</i>	14
Igor SOROCEANU – <i>Istoria ocrotirii valorilor culturale în Republica Moldova contra atacurilor armate cu participarea mercenarilor în etapa contemporană</i>	16
Aureliu CIOBANU – <i>Personalități basarabene în filatelia moldovenească</i>	18
Constantin Gh. CIOBANU – <i>Cartofilia ca element de promovare a personalităților culturii Moldovei</i>	19
Valerian CIOBOTARU, Teodor CANDU – <i>Ivan M. Suhov – istoriograf al cercetării geologice dintre Prut și Nistru (în decursul sec. XIX – prima jumătate a sec. XX)</i>	20
Andrei PROHIN – <i>Etnograful Ion Chelcea și românii de la est de Prut</i>	22